

II. EDITORIAL

NULITATEA ACTELOR DE PROCEDURĂ: ÎNTRE „SABIA LUI DAMOCLES” ȘI INTRANSIGENȚA FAȚĂ DE NEREGULARITĂȚILE PROCEDURALE

Motto:

***„Nu poate exista fericire pentru cel care se află sub presiune constantă”
(Cicero)***

Având acest motto drept reper de corectitudine și bună-credință, se poate afirma cu convingere că numai comportamentele serioase, oneste, decente și morale, în respectul spiritului de dreptate și de adevăr pot susține o stare de mulțumire sufletească intensă și deplină, fără apăsări și deprimări.

Prin „nulitate” în limbaj comun se înțelege o incapacitate, o lipsă completă de valoare, de merit a cuiva ori de însușire a unui lucru nevalabil, neconform, apărut în sfera circuitului existențial și juridic fără niciun suport, fără consistență, fiind, astfel, slab și vulnerabil. Căci nu se poate altfel desemna un lucru a cărui existență este condiționată de diferite evenimente, este susceptibilă de extincție, iar, pentru supraviețuire, antrenează un întreg mecanism de dependențe, fiind criticabil și neconvingător.

Despre nulitatea actelor de procedură, literatura de specialitate cunoaște numeroase scrieri, unele mai articulate, altele mai expeditiv, astfel că prilejul de față ne provoacă la o altfel de abordare și anume la una legată de disciplină, rigoare și formalism, ca repere ce trebuie să caracterizeze un proces și a căror lipsă ori slăbiciune poate genera o deprecieri considerabilă, temporară ori chiar definitivă, a cursului procesului.

Nulitatea actelor de procedură constituie, în esență, în semnificația ei constructivă, o *garanție* a îndeplinirii actelor de procedură în mod corect, complet și cu bună-credință, de către toți participanții la proces, în respectul principiilor fundamentale și, finalmente, a dezideratului aflării adevărului. Cum acțiunea judiciară se configurează prin diverse mijloace procedurale, este decisiv pentru o evoluție normală a procesului ca actele de procedură întocmite să respecte legea, să fie adecvate, motivate și să răspundă scopului pentru care ele fac parte din peisajul procedural respectiv.

Deși se spune atunci când vorbim despre procesul civil că acesta aparține părților, în realitate el depășește granița intereselor pur personale, interesând un cadru mai larg, căci legala desfășurare a unui proces nu poate fi lăsată exclusiv la latitudinea părților. Procesul este al părților în sens de demers ce le vizează și a cărui soluție li se impune, însă cadrul formal de derulare fiind prevăzut de lege, înseamnă că preocuparea pentru fireasca și adecvata evoluție a acestuia trebuie să intereseze în egală măsură și instanța de judecată și societatea în general.

În semnificația sa mai puțin pozitivă, cu componentă de ordin psihologic, nulitatea actelor de procedură exercită o *presiune* constantă asupra celor care, angrenați fiind într-un demers judiciar, săvârșesc acte de procedură și mânați de dorința de câștig, uneori rapid, pot vulnerabiliza procedura, cu știință, nepricepere ori nepăsare, prin

devieri de la parcursul firesc al acesteia. Așadar, nulitatea este o „sabie a lui Damocles” pentru toți participanții la proces în sensul că induce și menține o temere permanentă cu privire la valabilitatea actelor de procedură îndeplinite și la riscul ca adversarul să speculeze orice neregularitate și să încerce să paralizeze, astfel, demersul celui care a acționat. Săvârșirea actelor de procedură în condiții de regularitate și adevăr trebuie să fie, prin urmare, o preocupare pentru toți participanții la proces, în caz contrar planând amenințarea cu desființarea acestora, fără ca un astfel de pericol să fie considerat ca valorând constrângere, ci, dimpotrivă, rigoare, conformitate și formalism constructiv.

Nulitatea reprezintă, totodată, și un *remediu* pentru îndreptarea acelor neregularități a căror gravitate este severă și nu permite o salvagardare a actului și, implicit, a situației juridice pe care acesta o constată. Remediu în acest caz constă nu în salvarea actului, așa cum poate ar părea, ci, dimpotrivă, în constatarea nevalabilității acestuia, cu consecința salvării unei anumite situații juridice ce risca, altfel, să rămână alterată. În acest sens, art. 179 alin. (1) C. pr. civ. stabilește că *actul de procedură nul sau anulabil este desființat, în tot sau în parte, de la data îndeplinirii lui*, întorcând, așadar, efectele în timp, la momentul întocmirii actului. Deși, ca regulă, remediu se fundamentează pe îndreptare, corectivul în acest caz constă în restaurarea situației anterioare încheierii actului și ameliorarea situației generate de încheierea nelegală a actului, alternativa consolidării actului nevalabil fiind opusul nulității.

Nu excludem ipoteza probabilă de acoperire a nulității și, astfel, de salvare a actului, însă ca efect al incidenței unei decăderi din dreptul de a o mai invoca ori ca efect al dispunerii unor măsuri de către instanța de judecată.

Deși art. 179 alin. (2) C. pr. civ. indică refacerea actului de procedură drept efect al nulității, în realitate refacerea presupune remedierea actelor viciate, ceea ce constituie un potențial efect al nulității doar la nivelul intelectual, principial, nu însă și la nivel procedural. Sub acest din urmă aspect, o eventuală refacere a actelor viciate reprezintă o evitare a nulității, care nu se va mai produce în concret, astfel că remedierea se plasează pe teren procedural ca o consecință a nulității pe plan material.

Devine, astfel, relevantă distincția dintre nulitatea substanțială și nulitatea procedurală, în cazul celei din urmă, remedierea nefiind un efect propriu-zis al nulității procedurale, ci chiar contraponderea acesteia, neutralizând nulitatea și lipsind-o de efectele concrete.

Possibilitatea îndreptării actelor de procedură viciate prin înlăturarea neregularităților este o opțiune procedurală care intervine atunci când vătămarea produsă este posibil a fi eliminată fără anularea actului, caz în care nulitatea ar putea apărea drept o consecință mult prea severă prin raportare la efectele concrete produse pe plan procedural. Cu toate acestea, nulitatea nu poate fi acoperită dacă a intervenit decăderea ori o altă sancțiune procedurală sau dacă se produce ori subzistă o vătămare.

Așadar, operațiunea de refacere a actelor de procedură alterate de neregularități este strâns legată de nulitatea condiționată, însă nu ca un efect practic al acesteia, ci ca o consecință a imperativului salvagărdării actelor, ținând seama de scopul urmărit de părți la edictarea lor.

Prin urmare, intransigența față de neregularitățile procedurale trebuie a fi considerată drept principala caracteristică a nulității.

Nulitatea constituie, totodată, și o *sancțiune* în sens de pedeapsă pentru autorul unor acte de procedură afectate de neregularități întrucât aceste acte vor fi desființate și eliminate, astfel, din circuitul civil. Sancțiunea constă, așadar, în lipsirea actului de procedură de efectele sale firești, ce s-ar fi putut produce dacă respectivul act ar fi fost întocmit în condiții de regularitate procedurală, devenind, prin urmare, inefficient.

Severitatea sancțiunii face ca nulitatea să-și extindă uneori efectele și asupra actelor de procedură următoare, dacă acestea nu pot avea o existență de sine stătătoare. Drept urmare, nulitatea iradiază și către alte acte care se află în relație de dependență cu actul primar lovit de nulitate.

În fine, trebuie evocat și faptul că nulitatea compromite numai actul de procedură, iar nu și dreptul subiectiv, însă uneori o atare consecință se poate totuși produce în mod indirect.

Cu toate acestea, nulitatea unui act de procedură nu împiedică faptul ca acesta să producă alte efecte juridice decât cele care decurg din natura lui proprie, astfel că nulitatea nu atinge ceea ce nu este propriu respectivului act de procedură, generând activarea unor efecte derivate din diferitele manifestări de voință, declarații ori constatări pe care actul anulat le conține.

Nulitatea se configurează, așadar, ca o garanție și ca un remediu, în accepțiunea sa pozitivă, pentru toți participanții la proces, dar și ca o presiune și sancțiune, în accepțiunea sa negativă, pentru autorul actului.

Prof. univ. dr., judecător
Evelina Oprina,
Director RRDJ

III. LAUDATIO

EVOCARA UNUI MARE OM ȘI A UNUI PEDAGOG ERUDIT: PROFESOR UNIVERSITAR DOCTOR VIOREL MIHAI CIOBANU

**Evocation of a great MAN and an Erudite Pedagogue: PhD. University
Professor Viorel Mihai Ciobanu**

Prof. univ. dr. **Maria Fodor**

Cu o reală emoție evoc, și pe această cale, memoria regretatului prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu, faptul că am avut privilegiul să mă aflu printre cei care au urmat studiile doctorale sub conducerea domniei sale, cărora, cu multă dăruire și dibăcie, cu abilitățile unui pedagog desăvârșit și cu vocația unui bun practician, le-a dezvăluit și insuflat tainele și frumusețile dreptului și, în special, ale dreptului procesual civil, transmițându-le, totodată, rigoarea și perseverența cercetării științifice.

Pe data de 10 decembrie 2022 profesorul ar fi împlinit 72 de ani. Deși au trecut șase ani de când a plecat, simt că profesorul se află printre noi (este alături de noi) și se bucură de realizările fiecăruia. În nemărginita sa bunătate, în felul dumnealui, drept, cumpănit, fără ură și fără pătimire se bucura de realizările oricărei persoane și, cu atât mai mult, ale foștilor săi doctoranzi.

Sfaturile profesorului mi-au lipsit foarte mult, dar eu am stăruit cu speranța că voi reuși și dorința de a nu-l dezamăgi, având ca imbold cuvintele domniei sale cu care mă admonesta atunci când nu răspundeam pe măsura așteptărilor sale, însă, întotdeauna, pe un ton calm (molcom), constructiv, prietenos. Avea, pentru fiecare, cuvânt de prețuire, vorba care să încurajeze ori să arate drumul cel bun.

Domnul profesor Viorel Mihai Ciobanu mi-a oferit șansa să-mi împlinesc visul și toate realizările mele ulterioare studiilor doctorale poartă amprenta domniei sale. Este de notorietate faptul că opera profesorului a marcat „viața instituțiilor procesual-civile” din ultimele decenii. Rostirile, ideile magistrului au devenit, așa cum spunea profesorul Ion Deleanu, ale noastre, ale tuturor, s-au impus ca adevăruri științifice.

Vă mulțumesc, magistre, cu nesfârșită recunoștință și neștersă amintire.
Dumnezeu să vă odihnească în pace!

10 decembrie 2022

IV. ARGUMENTUM

OMAGIU PROFESORULUI VIOREL MIHAI CIOBANU

Homage to Professor Viorel Mihai Ciobanu

Prof. univ. dr., h.c. **Ioan Leș**

Mulțumesc pentru oportunitatea care mi s-a oferit de a vorbi despre o mare personalitate a dreptului românesc, despre profesorul și prietenul nostru Viorel Mihai Ciobanu.

Profesorul Viorel M. Ciobanu a fost și va rămâne una dintre cele mai remarcabile personalități ale dreptului românesc și care prin activitatea sa a onorat unul dintre cele mai importante domenii ale dreptului. El și-a consacrat cea mai mare parte a activității acestui inegalabil domeniu, despre care un mare procedurist francez (S. Guinchard) spunea că secolul al XX-lea va fi procedural sau nu va fi deloc.

Viața unui universitar este legată îndeobște de activitatea sa la catedră, dar și de cea de cercetare științifică. Sunt două repere foarte importante de care un mare universitar nu poate face abstracție. Există uneori tendința de a pune accent mai mare pe activitatea didactică, iar alteori pe activitatea științifică. Apreciez că ambele componente ale activității unui universitar sunt de maximă importanță și profesorul Viorel M. Ciobanu, fără îndoială, a acordat o atenție deosebită ambelor laturi ale activității domniei sale.

Aș începe prin a mă referi foarte pe scurt la activitatea didactică a profesorului Viorel M. Ciobanu. Marele Profesor s-a implicat în activitatea didactică și de cercetare științifică imediat după absolvirea Facultății de Drept a Universității din București, în anul 1973, activitate pe care a onorat-o cu maximă dăruire mai bine de 4 decenii. De la începutul carierei sale universitare Profesorului Viorel M. Ciobanu i s-au încredințat seminariile și apoi cursurile de drept procesual civil, domeniu de care nu s-a desprins până la finele carierei sale. Iar procedura civilă a fost, fără îndoială, marea pasiune a vieții sale, împrejurare ce rezultă din întreaga sa activitate și mai cu seamă din semnificativa și bogata sa operă științifică. Profesorul Viorel M. Ciobanu, ca oricare dintre marii dascăli, a avut un destin, astfel cum am arătat, legat de una dintre cele mai importante ramuri ale dreptului, iar procedura civilă întrunește acele valențe care o situează întotdeauna între cele mai fascinante domenii ale cercetării juridice, căci așa cum spunea un mare avocat francez, ea este adeseori neglijată dar „niciodată neglijabilă”.

Carierea Profesorului Viorel M. Ciobanu a fost una excepțională și aceasta nu doar din punct de vedere didactic, ci și științific. Din acest din urmă punct de vedere trebuie subliniat că prestigioasa sa activitate s-a materializat într-un număr de peste 30 de volume – monografii, tratate și cursuri universitare – și printr-un număr de peste 80 de articole publicate în țară și în străinătate. Personalitatea Profesorului Viorel M. Ciobanu a ieșit în evidență și prin participarea sa la un număr impresionant de conferințe naționale, dar și la unele conferințe internaționale, cum a fost de exemplu participarea la un mare

Congres de procedură civilă care a avut loc în anul 1982 la Caracas, în Venezuela, unde s-a discutat pentru prima dată despre necesitatea alocării unui procent din bugetele naționale pentru justiție. De asemenea, a participat la multe congrese și conferințe din spațiul european, dar și de pe alte continente, cum ar fi la Sydney în Australia, Montreal în Canada ș.a.m.d.

Din punct de vedere științific, cea mai importantă operă a Profesorului Ciobanu este, după părerea noastră, cea materializată în comentariile noului Cod de procedură civilă care a apărut la prestigioasa Editură Universul Juridic, în două ediții, ultima fiind publicată în anul 2016. Am remarca din acest punct de vedere faptul că profesorul Ciobanu a coordonat cele două volume ale NCPC împreună cu profesorul Marian Nicolae. Printre autorii lucrării menționate se numără și câțiva foști doctoranzi ai profesorului, ceea ce ilustrează competența profesională de excepție a profesorului Viorel M. Ciobanu și faptul că a format o adevărată școală doctorală la București. Iar școala doctorală de la Facultatea de Drept a Universității din București este, fără îndoială, una dintre cele mai prestigioase din România. Azi mulți dintre discipolii profesorului Viorel M. Ciobanu sunt cadre didactice, profesori sau conferențieri la Facultatea de Drept a Universității din București, dar și la alte universități, iar aceste personalități sunt deja cunoscute. Un număr important dintre doctoranzii Profesorului Viorel M. Ciobanu își desfășoară activitatea, în prezent, în instituții judiciare de referință ale statului român: Consiliul Superior al Magistraturii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Parchetul General, la curțile de apel și la alte instanțe importante din cadrul sistemului nostru judiciar.

Activitatea Profesorului Viorel M. Ciobanu nu poate fi cantonată doar la cea de seminarizare și de predare ori la cea de cercetare științifică deja evocată, întrucât el s-a implicat activ și eficient și în activitatea de coordonare a Facultății de Drept a Universității din București, fiind de două ori decan al acestei instituții, în perioada anilor 1998-2008. De asemenea, trebuie spus că profesorul Ciobanu a fost iubit de studenți și prețuit așa cum se cuvine de către colegii săi. A format la București o școală de procedură civilă, și nici din acest punct de vedere nu există nicio îndoială că cea mai mare școală de procedură civilă se află și astăzi la București, ea fiind în mare măsură și creația profesorului Ciobanu. Profesorul a reușit să performeze și în domeniul activității de conducere a instituției și să îmbine în mod armonios această activitate, care nu constituie un privilegiu pentru un mare profesor, cu activitatea de predare și de cercetare științifică.

Orice referire la activitatea Profesorului Viorel M. Ciobanu nu poate face abstracție de calitatea sa de practician al dreptului. El a fost membru al Baroului din București, dar și judecător la Curtea Constituțională. În această din urmă calitate a funcționat chiar din perioada de început a activității Curții Constituționale. Prin competența sa profesională și prin pasiunea pentru drept Profesorul Ciobanu a influențat, alături de alți colegi, jurisprudența care era în curs de formare la Curtea Constituțională și multe dintre opiniile Domniei sale au fost promovate și împărtășite și de către ceilalți judecători ai instanței de control constituțional.

Desigur că Profesorul Viorel M. Ciobanu a avut și unele reflecții critice la adresa Curții Constituționale, în perioada mai recentă, perioadă în care instanța noastră de control constituțional a tins să se transforme, să nu spunem că s-a transformat în mod efectiv, într-un veritabil legiuitor. Dar, din acest punct de vedere, nimic mai semnificativ decât unul dintre cele mai relevante articole ale Profesorului Ciobanu, publicat în Revista română de drept privat nr. 3/2009 și intitulat „Curtea Constituțională, garant al supremației Constituției, putere legiuitoare sau expert parlamentar?”. Mulți dintre proceduriști, inclusiv subsemnatul, i-au împărtășit punctele de vedere exprimate cu acel prilej. Iar cu trecerea timpului atare critici au fost confirmate și de alte evoluții

jurisprudențiale, care au făcut, astfel cum afirma recent Profesorul Marian Nicolae, ca noul Cod de procedură civilă să devină vechiul Cod de procedură civilă.

Profesorul Ciobanu a avut și o activitate importantă în domeniul întocmirii unor proiecte de acte normative, atât în perioada anterioară adoptării și promulgării noului Cod de procedură civilă, cât și în perioada subsecventă acestei adoptări. Două repere ale acestei activități sunt importante spre a fi menționate în contextul de față.

Prima constă în faptul că profesorul Ciobanu a desfășurat o activitate foarte laborioasă pentru adoptarea O.U.G. nr. 138 din 12 octombrie 2000. Ne referim la acest act normativ pentru că el a constituit o primă încercare de revoluționare a procedurii civile și un prim pas foarte important înspre pregătirea și adoptarea noului Cod de procedură civilă. Profesorul Ciobanu a fost artizanul și factorul decisiv în promovarea acestui act normativ de o importanță capitală pentru destinul procedurii civile. Și realitatea a demonstrat că o parte dintre instituțiile reglementate atunci, în anul 2000, unele dintre ele noi, inexistente în legislația noastră procesuală, au fost receptate de Noul Cod de procedură civilă.

Și apoi nu putem să facem abstracție și de un al doilea reper, de faptul că după adoptarea noului Cod de procedură civilă, domnia sa a contribuit, și o spun din nou, în mod decisiv, în mod hotărâtor la pregătirea proiectului de lege pentru punerea în aplicare a noului Cod de procedură civilă, un proiect de o rezonanță procedurală deosebită.

În final, eu cred că numele profesorului Viorel M. Ciobanu este legat nu numai de activitatea sa de cadru didactic eminent, prestigios și apreciat de lumea juridică, ci și de adoptarea noului Cod de procedură civilă. El a fost Președintele Comisiei de redactare a noului Cod de procedură civilă și în această calitate a format un colectiv de juriști eminenți, practicieni și doctrinari importanți din domeniul procedurii civile și a reușit să ofere țării un exemplar Cod de procedură civilă. Poate nu este o operă perfectă, dar în drept perfecțiunea este greu de realizat și întotdeauna există norme care sunt susceptibile de a fi ameliorate, de a fi îmbunătățite, de a fi transformate în reglementări noi mai eficiente pentru că reformele din justiție au, așa cum am spus de nenumărate ori, o anumită constanță și o tendință de a se permanentiza ceea ce cred că este absolut normal. Și poate că aserțiunile unuia dintre cei mai reprezentativi redactori ai Codului civil francez – Portalis – sunt de mare actualitate și trebuie consemnate și în acest context în care ne referim la noua noastră legislație procesuală. Portalis remarca că este de necontestat că la redactarea unui cod pot interveni unele inconsecvențe, adăugând că „marea artă este aceea de a simplifica totul și de a prevedea totul”. El mai făcea și următoarea constatare, care, în opinia noastră, este de o mare actualitate, anume aceea că: „a simplifica totul constituie o operație asupra căreia trebuie să ne înțelegem. A prevedea totul este un scop imposibil de atins”¹ (t.a.). Constatări care ar trebui să reprezinte un îndemn și pentru legiuitorul român de a-și raționaliza eforturile și de a genera opere legislative perene, iar nu efemere și de a evita inflația legislativă dezastruoasă la care asistăm în ultimii ani.

Înspre finalul acestor aprecieri am putea să spunem, fără teama de a greși, că profesorul Ciobanu a fost unul dintre cei mai mari proceduriști din perioada postbelică și poate că, unul dintre cei mai mari proceduriști pe care i-a avut România de-a lungul

¹ J.-E.-M. Portalis, *Discours preliminaire sur le projet de Cod civil*, apud https://ledroitcriminele.fr/la_sciences-criminelles/penalistes/la_loi-penale/generalites/Portalis.

întregii sale istorii. În orice caz, numele Profesorului Viorel M. Ciobanu se înscrie în galeria marilor proceduriști români din epoca modernă, printre care doar cu titlu exemplificativ îi amintim pe George G. Tocilescu, Eugen Herovanu, Petre Vasilescu, Victor Cădere, iar în epoca postbelică pe Ilie Stoenescu, Grațian Porumb și Savelly Zilberstein.

Închei prin a conchide că profesorul Ciobanu a fost un mare procedurist, un mare om al dreptului, iar prestigiul său a fost unanim recunoscut. Lui îi datorăm o operă științifică de excepție și în mare măsură Codul de procedură civilă, care nădăjduim că va dăinui multe decenii de acum înainte.

V. INTERVIUL NUMĂRULUI

Interviu cu prof. univ. dr. Dana Tofan
Facultatea de Drept, Universitatea din București

Evelina Oprina: *Vă mulțumesc, stimată doamnă Profesor, pentru că ați acceptat să acordați un interviu pentru cititorii Revistei Române de Jurisprudență, revistă care în anul 2022 este dedicată memoriei profesorului univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu.*

Dana Tofan: Și eu vă mulțumesc la rândul meu, pentru oportunitatea de a-mi permite evocarea unui mare Profesor al Facultății de drept din Universitatea din București.

Evelina Oprina: *Ca o colaboratoare apropiată și colegă a Profesorului Viorel Mihai Ciobanu, care este cea mai puternică impresie pe care o păstrați și astăzi despre Profesor?*

Dana Tofan: Înainte de a deveni colegi, cu limitele cuvenite unei asemenea calități, dânsul din poziția de profesor, eu din poziția de asistent universitar, Profesorul Viorel Mihai Ciobanu mi-a fost Profesor, în anul al patrulea de facultate, la disciplina Drept procesual civil. În toamna anului 1984 am intrat în anul al patrulea de studii la Secția Drept economic-administrativ a Facultății de drept din Universitatea din București. Am avut șansa să-l am Profesor atât la cursuri, cât și la activitatea de seminarizare.

Păstrez și acum în memorie, statura impunătoare, vocea caldă și pătrunzătoare a Profesorului, seriozitatea și dorința nemărturisită de a ne pregăti cât mai bine, de a ne determina să pătrundem prin logică și acuratețe în tainele unei discipline esențiale pentru activitatea instanțelor judecătorești.

Amintirile sunt legate, mai ales, de activitatea de seminarizare, când Profesorul este mai apropiat și cu prezența și cu sufletul de tinerii pe care-i are în față. O dată, întreaga

grupă am avut de rezolvat o speță. O citeam, ne gândeam la ea și nimeni nu a avut curajul să răspundă. Niciunul nu era suficient de pregătit. Profesorul tăcea, a așteptat preț de câteva minute. Apoi a părăsit în liniște sala 124 în care ne aflam, evident supărat. Ne-a luat prin surprindere. Ne uitam unul la altul și nu știam ce să ne spunem. A fost o lecție de viață, în tăcere, fără vorbe. Niciodată nu s-a mai întâmplat de atunci să nu răspundem la seminar. Ne-am pregătit de fiecare dată, temeinic.

Cu altă ocazie, ne-a dus în sala de judecată. Dorea să știm cum decurg lucrurile într-o instanță, în viața de zi cu zi. A fost o experiență fascinantă la acea vreme. Stătea într-o bancă, mai în spate, în sala de judecată, iar noi îl înconjuram, tăcuți, dornici de cunoaștere și ne explica pas cu pas, ce se întâmplă, la fiecare dosar, analiza reacția judecătorului, a avocaților, a martorilor, a părților și ne explica răbdător, cu voce joasă, pașii procedurali, inclusiv, în unele situații, chiar inadvertențele din intervențiile participanților la actul de justiție.

Atunci, în anii studenției mele, îl credeam puțin mai în vârstă, mai ales, în raport cu gradul de cunoaștere al dreptului, care așa cum gândim de regulă, se consolidează doar cu trecerea timpului. Prezentarea materiei era clară, convingătoare, sistematizată, plină de elocvență, demonstrând o cunoaștere temeinică.

În semestrul al doilea al ultimului an de facultate, când s-a pus problema alegerea temei de licență și a profesorului îndrumător, deși gândul îmi rămăsese la Dreptul administrativ și la profesorul Iorgovan, a cărui colaboratoare am ajuns, prin titularizare în facultate, în anul 1992, după o profundă reflecție, am ales „Procedura divorțului” și pe Profesorul Viorel Mihai Ciobanu, în calitate de coordonator.

Iată că în prezentarea mea, am simțit nevoia să pun accentul pe calitatea de Profesor, definitivă, în raport cu trecutul meu, de studentă a acestei facultăți.

După titularizarea în facultate, timp de 6 ani am desfășurat activitatea sub decanatul profesorului Corneliu Bârsan, iar din anul 1998, Profesorul Bârsan plecând la Strasbourg, conducerea facultății a fost preluată timp de un deceniu, de Profesorul Viorel Mihai Ciobanu.

Evelina Oprina: *Ați făcut echipă cu Profesorul Viorel Mihai Ciobanu în conducerea Facultății de Drept din cadrul Universității din București. Cum a fost colaborarea cu Profesorul atât din perspectiva profesională, cât și din cea umană?*

Dana Tofan: Am să povestesc cum a debutat colaborarea cu Profesorul, în conducerea Facultății. M-a marcat. Eram în parcul Cișmigiu, la locurile de joacă pentru copii, cu Mihai, băiatul meu, atunci în vârstă de 2 ani și jumătate. M-a sunat Decanul Ciobanu și m-a rugat să mă duc la facultate să discute ceva cu mine. Am intrat puțin în panică, întrebându-mă ce ar putea să-mi spună, dacă era ceva în neregulă legat de activitatea mea din ultima perioadă. A venit soțul meu, a preluat copilul să-l ducă acasă și m-am grăbit spre facultate.

În anticameră se afla Claudia Moarcăș care mi-a cerut zâmbind să nu refuz ce avea să-mi propună Decanul. A fost o dovadă de încredere în capacitatea mea de a exercita o funcție în conducerea facultății, alături de dânsul și de ceilalți membri ai echipei, din anul 2002, în calitate de secretar științific, și ulterior, din anul 2006, în calitate de prodecan.

Colaborarea în conducerea facultății, timp de 6 ani, alături de Decanul Ciobanu, prodecanii Constantin Mitrache și Valerian Ciolei, iar din anul 2006 și alături de Luminița Dima, a fost o experiență solicitantă, prin timpul alocat, în fiecare zi mă aflam câteva ore, în biroul primit de la etajul 1 al Palatului Facultății, dar a fost mai ales, o perioadă de învățăminte, de experiențe, de evenimente în care am fost implicată prin natura funcției.

Decanul Ciobanu a condus cu autoritate facultatea, urmărind întotdeauna binele acesteia, fiind un vizionar sub multe aspecte. În vremea conducerii sale au fost declanșate

demersurile legate de ceea ce numim astăzi, moștenirea Stoicescu, mai mult decât atât, cu aprobarea consiliului profesoral de atunci s-au luat decizii de natură financiară care au permis obținerea unor sume considerabile aflate în prezent, într-un cont cu regim special al facultății, sume destinate în principal, consolidării clădirii Palatului facultății, dar și îndeplinirii unor sarcini precum acordarea unor burse unor studenți merituosi, fără posibilități materiale.

Am participat la diferite evenimente, inclusiv mese de protocol, alături de Decanul Ciobanu și ceilalți colaboratori și am simțit adesea sub privirea serioasă și vorba molcomă, dar categorică, un suflet delicat, grijuliu, atent cu cei din jur, și mai ales, cu cei din echipa sa, din care noi cu mândrie făceam parte. Baluri ale bobocilor, baluri de absolvire, seri de Crăciun, le-am bifat pe rând, în această perioadă, de cele mai multe ori, alături de Decanul nostru, aparent serios și autoritar, în realitate, apropiat și radiind blândețea dascălului dornic de a transmite cunoaștere și sfaturi de viață, studenților, celor din jur. Am învățat multe de la dânsul, în cei 6 ani de colaborare în conducerea facultății: spiritul de echipă, viziunea privind viitorul facultății, asumarea răspunderii pentru deciziile luate.

Mai înainte de toate, mi-a rămas în minte seriozitatea întâlnirilor și discuțiilor din cadrul conducerii operative a Biroului executiv. Ședințele săptămânale, de marți, la care nu mi-aduc aminte să fi avut mai mult de 2, 3 absențe, în cei 6 ani de colaborare, fără a excela prin durată, erau adevărate demonstrații de prezentare sintetică a problemelor, fără dezbateri inutile, cu luarea deciziilor întotdeauna, în folosul studenților, al cadrelor didactice, în general, al facultății noastre.

Evelina Oprina: *Cum era Profesorul Ciobanu în relația cu studenții și cu doctoranzii, cum era perceput de către aceștia? Vă întreb și în calitate dumneavoastră de director al Școlii doctorale, având contact cu Profesorul Viorel Mihai Ciobanu și din această perspectivă.*

Dana Tofan: Cu riscul de a mă referi din nou la mine, am să amintesc pentru început, chiar susținerea publică a tezei mele de doctorat, în data de 11 noiembrie 1999, ziua în care împlineam 37 de ani, eram însărcinată în 7 luni, conducerea ședinței a aparținut Decanului Ciobanu, iar evenimentele nu m-au ocolit. Pe lângă un membru al comisiei care trimisese votul său în plic închis, profesorul Iorgovan, conducătorul meu de doctorat se afla la înmormântarea profesorului Vasile Gionea, primul președinte al Curții Constituționale și întârzia să sosească. Decanul Ciobanu zâmbea. Îmi spunea: bine, Dana, chiar conducătorul să nu apară la susținere? Cu oarecare întârziere, cu o prezentare din partea mea, mult mai lungă decât îmi solicitase Decanul Ciobanu, în calitate de Președinte al comisiei de susținere, totul s-a terminat cu bine, pentru mine, în acea zi memorabilă.

Cu o ținută impunătoare, aparent severă, dar cu lumina vie a cunoașterii în priviri, bucuros să se afle în preajma tinerilor, Profesorul Ciobanu a fost întotdeauna apropiat de studenți, într-un fel anume și inevitabil și de doctoranzii săi, cărora le-a cultivat dorința de studiu și de aprofundare a disciplinei care i-a fost far călăuzitor al profesiei sale de-a lungul întregii existențe.

A creat, a format și s-a înconjurat de o echipă care i-a continuat crezul profesional și după trecerea sa în neființă, coordonând activitatea în calitate de studenți-doctoranzi atât a celor care în prezent, formează colectivul disciplinei Drept procesual civil la facultatea noastră, cât și a altor cadre didactice de la alte facultăți de drept.

Printre foștii săi doctoranzi se numără dominant judecători, avocați și alți specialiști ai dreptului care au trăit beneficiul de a fi îndrumați de un corifeu al dreptului procesual civil, făuritor de Școală în domeniu, îndrumător a zeci de generații de studenți la drept.

Din anul 2012, de când am fost aleasă în funcția de Director al Școlii Doctorale de drept am avut privilegiul, de câteva ori, să fiu președintele unor comisii de susținere